

СИСТЕМА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ (XIX – ПЕРША ПОЛОВИНА XX СТ.)

У статті розглянуто гімназійну освіту як невід'ємну складову відродження українського народу Буковини в період XIX – першої пол. XX ст. Проаналізовано праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (О. Добржанський, Д. Квітковський, О. Павлюк, О. Пенішкевич, М. Корніс-Поуп та ін.) щодо впливу різних факторів на розвиток буковинських гімназій. Розвиток гімназійної освіти на Буковині в XIX – першій пол. XX ст. був пов'язаний із правлінням Австро-Угорської імперії та Румунського королівства. З'ясовано вплив чинників на становлення і розвиток буковинських гімназій в період правління цих двох держав. Визначено переваги австрійського впливу на розвиток гімназійної освіти на Буковині у досліджуваній період. У статті виділено групи чинників, які мали значення для розвитку гімназійної освіти.

Ключові слова: австрійська влада, румунська влада, гімназія, гімназійна освіта, Буковина.

Актуальність та стан дослідження проблеми. Буковинський край у XIX – першій половині XX ст. входив до складу Австро-Угорської імперії (1774 – 1918) та Румунського королівства (1918 – 1939), які проводили власну політику у сфері освіти на підлеглих територіях. З огляду на це історія освіти Буковини становить великий інтерес для дослідників. Особливої уваги заслуговує середня ланка освіти (гімназійна), адже саме в гімназіях відбувалася передача культурного досвіду титульної нації представникам підростаючого покоління з української громади. Система чинників, які впливали на цей процес, допоможе зрозуміти всю складність становлення і розвитку гімназій періоду XIX – першої пол. XX ст. на Буковині.

Проблема розвитку гімназійної освіти Буковинського краю XIX – першої пол. XX ст. представлена в наукових публікаціях О. Добржанського, Д. Квітковського, О. Павлюк, О. Пенішкевич, С. Смаль-Стоцького та ін.

Мета статті – з'ясувати особливості розвитку гімназійної освіти на Буковині (XIX – перша пол. XX ст.) під впливом різних чинників.

Виклад основного матеріалу. З цією метою виділимо групи основних чинників, які безумовно впливали на розвиток середньої освіти, серед них – історичні, політичні, соціально-економічні та соціокультурні.

Отже, одним із головних чинників розвитку буковинської гімназійної освіти в XIX – першій половині XX ст. були **історичні**.

У 1775 р. Буковинський край, площею в 10 441 кв. км із населенням 75 000 чоловік, було приєднано до Австро-Угорської імперії [1: 86].

Науковці (Д. Квітковський, С. Смаль-Стоцький, М. Корніс-Поуп та ін.), які займалися вивченням етнічного складу Буковинського краю у період XIX – першої пол. XX ст., дотримувалися однієї точки зору і стверджували, що населення було поліетнічним.

Українці, румуни, німці, поляки, чехи, євреї та ін. національності проживали на території окупованого краю Австро-Угорщиною (1774 – 1918 рр.), а пізніше Румунією (1918 – 1939 рр.) [2: 209].

Отже, територію буковинського краю населяли різні етноси в різному кількісному співвідношенні. За даними американського дослідника М. Корніс-Поуп (2004), перший офіційний перепис буковинського населення було проведено в 1875 р., за яким на Буковині проживало 455800 чоловік (44,6 % складали румуни, 38 % – українці, 6,4 % – німці, 6,4 % – євреї, 3 % – поляки, 4,6 % – інші національності). За статистичними даними в кінці XIX ст. населення краю зросло приблизно на 25 % завдяки політиці Австрійської імперії (створювалися кращі умови для проживання – нова влада надавала роботу, житло, переселенців вважали вільними від панщини, що відіграло не менш важливу роль для них). Переселенцями виявлялися переважно ті національності, які перебували під гнітом інших держав і прагнули кращого життя для себе та своїх рідних. У зв'язку з цим фактором кількість населення Буковини зросла до середини XIX ст. і продовжувала зростати [3: 62].

Карл фон Енценберг, генерал австрійської армії та перший очільник Буковини австрійського періоду, вважав євреїв "нещастям" краю, тобто людей, які не займалися господарською діяльністю, а наймали робітників для виконання різних робіт [2: 210].

Цікавим є розселення домінуючих етносів на території буковинського краю, а саме українців, румун та німців. Хоча перша група була найчисленнішою, австрійська влада вважала німецьке суспільство панівним на території Буковини. Нова влада прагнула окультурити буковинський край, який на той час був "відсталим" у своєму розвитку [4: 16].

Розселення буковинців було неоднорідним, так переважна більшість населення Буковинського краю проживала в селах, пов'язано це було з незначною кількістю міст. У селах населення займалося сільським господарством. Землеробство було основним заняттям у Буковинському краї [1: 87]. Тваринництво займало не менш важливе місце порівняно із землеробством. У свою чергу, в містах розвивалося ремесло і мануфактурна промисловість. Найбільшим попитом на Буковині в XIX ст. користувалися професії шевця, кушніра, кравця, ткача, коваля, тесляра [1: 88].

Досить різним на той час був також професійний склад представників етносів, які населяли Буковину у XIX ст.

Крім того, серед українців мало було адвокатів і лікарів, натомість вони займалися сільським господарством або працювали у школах вчителями [1: 150].

Дослідивши поліетнічний склад населення Буковинського краю, можна стверджувати, що кожна група намагалася зберегти свою національну особливість та культурну приналежність.

У 1918 р. владу Австро-Угорської імперії змінило Румунське королівство, яке насаджувало свою ідеологію на території Буковини. Прийшовши до влади, румуни прагнули змінити співвідношення етносів Буковинського краю на свою користь. Тому проводили перепис населення, фальсифікуючи отримані дані, де констатували той факт, що румунське населення становило більшість. До румунської групи відносили навіть тих, хто міг сказати декілька виразів румунською мовою або володів нею на початковому рівні.

Румунська влада проводила свою реорганізаторську політику на окупованій території: високі державні посади займали румуни, румунську проголосили офіційною державною мовою. Швидких темпів набирала процес "румунізації" Буковини, а все те, що нагадувало Австро-Угорську імперію (система освіти, місцева влада, культурні осередки) було знищено або змінено [3: 66].

Серед науковців, які досліджували весь поліетнічний склад буковинців XIX – першої пол. XX ст., не існує єдиної точки зору щодо домінуючої нації. Адже переписи населення проводилися так, як було зручно австрійській, а згодом і румунській владі, не існувало єдиного критерію поділу національностей (за мовою, за релігією та ін.).

Наступним чинником, який мав досить велике значення для розвитку гімназійної освіти Буковинського краю у період австрійської і румунської окупації був **політичний**.

Як вже було зазначено, Буковина перебувала під гнітом чужоземних держав довгий час (майже два століття), які по-різному ставилися до українського народу. Нова влада прагнула зміцнити свою політичну позицію на підлеглий території.

Розглянемо обставини, за яких буковинський край переходив під владу різних урядів. Турецький султан Абдул Хамід I передав Буковину Габсбурзькій монархії внаслідок заключної конвенції між двома імперіями. Дана конвенція передбачала те, що Австрійська імперія зобов'язувалась досягти миру двох ворогуючих сторін – Туреччини та Росії. Тому після закінчення Російсько-Турецької війни (1768 – 1774 рр.) Буковинський край ввійшов до складу Австрійської імперії [3: 58].

Зазначимо, що Австро-Угорська імперія намагалася зміцнити свою владу на території Буковини, враховуючи, що могутня держава не зможе існувати без освічених людей. Тому особлива увага почала приділятися середній ланці освіти – гімназіям, які давали змогу підростаючому поколінню вступати до австрійських вищих навчальних закладів.

Спрямувавши свою політику на порядок і соціальну рівноправність всіх націй, австрійський уряд вважав Буковину інструментом збагачення своєї держави, тому сприяв толерантним відносинам із корінним населенням. Така продумана політична діяльність уряду послугувала Австрії надійною гарантією її могутності.

Наступною подією, яка не сприяла розвитку буковинського краю, було приєднання до Галичини (1774 – 1848 рр.). Революційні події в Європі мали відгук і на Буковині, коли в 1848 р. відбулися повстання проти панщини, проти гніту селян. Повстання зводилися до покращення умов життя поневолених селян. Австрійський уряд заради збереження своєї цілісності скасував панщину і всі повинності. Змінивши свій конституційний лад, монархія надала Буковині статус герцогства, який вона зберігала до 1861 р. [3: 58]. Вище згадані події сприяли подальшому розвитку краю, зокрема популяризації буковинської освіти [2: 236-237].

Досліджуючи політику австрійського уряду на окупованій території Буковини XIX – першої пол. XX ст., враховуючи позитивні і негативні моменти, серед науковців не існує єдиної концепції. Наприклад, вітчизняний науковець Ф. Шевченко в своїй праці висловлює дві точки зору, перша – негативне відношення до політики Австрії, друга точка зору протистоїть першій [1: 87]. Тобто, немає єдино прийнятої думки стосовно даного питання.

Українське населення, на відміну від інших національностей, які проживали на території Буковини в XIX ст., перебувало поза політикою. Це означало, що українців не обирали на керівні посади до державних установ, аж до початку XX ст., коли їм було надано таку можливість. Так, із 14 місць в рейхсраті (вища урядова установа в Австро-Угорській імперії) 5 було виділено українцям. Оскільки домінуючі позиції у Буковинському краї займали німці, то саме їм належала місцева влада [1: 149].

Ми вважаємо, що політика Австро-Угорської імперії стосовно Буковини в XIX – першій пол. XX ст. може розглядатися як сприятлива: рівень життя буковинців покращився, збільшилася кількість освічених людей і відповідно край став найрозвиненішим за весь досліджуваний нами період.

Звернемо увагу на політичний вплив Австро-Угорської імперії на розвиток Буковини. Освіта в краї, починаючи з XIX ст., досягає свого апогею: відкриваються народні (початкові) школи і гімназії, учні охоче відвідують заняття. Водночас їх створення та утримання здійснювалося переважно місцевими громадами. Тому відповідно, де були громади, які могли власним коштом утримувати шкільні заклади, там ці школи й існували. Відвідування учнями шкіл було обов'язковим. У разі ігнорування даного положення батьки несли відповідальність за своїх дітей (сплачували штраф або отримували термін ув'язнення) [1: 116].

Переворотом у системі освіти буковинського краю, як вважає О. Пенішкевич, стало усунення церкви від управління освітою у 1861 р., коли піклуватися справами шкільництва почала держава [5: 98].

Австрія вважала своїм основним завданням підвищити культурний рівень населення на підлеглий території: почали відкриватися навчальні заклади, укладалися навчальні плани, були створені спеціальні професійні навчальні заклади для підготовки вчителів "препаранди" [6: 44].

1808 р. став вирішальним у подальшому для розвитку буковинського шкільництва, адже саме цього року було відкрито Першу Чернівецьку гімназію. Предмети викладались тут іноземними мовами (німецькою, румунською, латинською), це пояснювалося тим, що населення було поліетнічним. Українців навчалось менше, ніж представників інших етнічних груп і рідна мова слугувала лише основою для вивчення інших мов. Основними причинами невеликої кількості українців у гімназіях було, наприклад, нерозуміння чужої мови, брак коштів та інші [2: 222].

Отже, панування австрійської влади залишило свій слід в історії становлення буковинської освіти. Скориставшись слабким становищем Австро-Угорщини, в 1918 р. Румунське королівство приєднало Буковину до свого складу [3: 58], хоча офіційно про окупацію краю було оголошено 29 грудня 1919 р. Північна Буковина перейшла до Румунії за Сен-Жерменською угодою (10 березня 1919 р.), в якій йшлося про автономію національних меншин (вільне користування рідною мовою, захист прав). Незважаючи на дану угоду, румунська влада обмежувала права буковинців [7: 295].

Основним завданням новий уряд вважав підвищення статусу румунської спільноти на території Буковинського краю. При цьому українське населення не мало ніяких прав, українських учителів звільняли або відсилали на курси для вивчення румунської мови. В той час, коли культурна свідомість румунів зростала, українців, на думку Л. Якубової, занепадала [7: 309].

Культурний гніт проти українського населення на території буковинського краю посилювався, про це свідчить те, що українські гімназії стали румунськими або взагалі припинили своє існування, викладавою мовою була румунська, українські підручники було вилучено із вжитку [8: 1110-1111].

Плани щодо окупованої Буковини австрійським та румунським урядами значно відрізняються: якщо політика першого спрямовувалась на зростання рівня культурного та економічного життя провінції, то румунський окупаційний режим на Буковині негативно позначився на культурному рівні поневоленого українського народу. Австрійський уряд надавав можливість населенню Буковини здобути освіту рідною мовою, а румунський – насаджував свою. Незважаючи на всі негаразди, українці боролися за збереження своєї культурної ідентичності. Зазначимо про політичну толерантність з боку Австро-Угорської імперії, яка дала змогу українському населенню виховати національно-свідомих людей.

Досліджуючи систему факторів впливу на гімназійну освіту Буковини XIX – першої пол. XX ст., виділимо ще групу **соціально-економічних** чинників.

З точки зору економічного розвитку станом на початок XIX ст. буковинський край було визначено найвідсталішою колонією Австрійської монархії (початкову освіту отримували заможні буковинці, рівень життя був надзвичайно низьким серед населення Буковини). Проаналізувавши економічне становище окупованого краю, віденський уряд спрямував свою політику на його покращення: відкривалися школи, створювалися нові робочі місця, а згодом у 1849 р. було скасовано панщину.

Розглянемо детальніше статистичні дані, які наводить нам Ф. Шевченко стосовно зайнятості населення в різних галузях господарства в кінці XIX – на початку XX ст.: 72 % буковинського населення було зайнято в сільському господарстві, 11 % буковинців – в промисловості і ремеслі, 9,2 % – в торгівлі і транспорті, а 7,8 % – працювали в офіційній службі або займалися вільними професіями. Аналізуючи процентне співвідношення буковинців у різних сферах виробництва, ми можемо стверджувати, що сільське господарство було найбільш поширеною сферою зайнятості населення [1: 120-121].

Аналіз наукових джерел дає можливість зробити висновок, що австрійська політика на Буковині сприяла розвитку краю з економічної точки зору (зростала потреба у висококваліфікованих працівниках у зв'язку із збільшення кількості робочих місць).

Розвиток гімназійної освіти Буковини XIX – I пол. XX ст. відбувався під впливом **соціокультурних** чинників. Австро-Угорська імперія приділяла увагу культурному відродженню багатоетнічного населення буковинського краю, сприяючи відкриттю закладів культури і освіти, розвитку релігій, проведенню різних культурних заходів та ін.

На території Буковини проживали різні етнічні групи (українці, румуни, німці, євреї, вірмени, угорці, поляки), які прагнули зберегти свої національні особливості і культуру. Територія краю у XIX ст. була переважно українсько-румунською, де перші становили більшість.

Австрійські переписи дають можливість визначити релігійну приналежність кожного народу, який населяв Буковину в XIX ст. У буковинському краї на початку XIX ст. релігійні установи мали значно більший вплив порівняно з XX ст. Переважна більшість населення Буковини була християнами (українці та румуни), меншість становили інші релігії (юдаїзм, старообрядництво та ін.). Таким чином, римо-католицька та православна консисторії мали великий вплив на буковинське населення через навчальні заклади (зклади освіти підпорядковувалися церкві до початку XIX ст., в школах виховання молодого покоління відбувалося в дусі католицизму, пізніше православ'я) [9: 23]. Досліджуючи питання впливу церкви на освіту, О. Пенішкевич дотримується тієї думки, що вчителі керувалися тим, що неосвіченими людьми легше управляти.

Культура буковинського населення в період австрійської окупації досягла найвищого рівня порівняно з попередніми роками (відкривали театри – *Shauspielhaus* (1850 – 1855 pp.), старий міський театр (The Old City Theatre) (1877 – 1904 pp.), міський театр (City Theatre) (1905 p.), який досі існує) [3: 63]. Актори відомих театрів Відня та Берліну (серед яких Костянтин Ноттара, Рональд Балфінський, Пол Баратов) приїжджали на гастролі до Чернівців [s 66, History of literary cultures]. У цей період Буковина набула статусу "центру скупчення культурної діяльності", що допомогло національним меншинам збагатити свій духовний світ.

Окупувавши нову територію, румунська держава серйозно вплинула на досягнення населення Буковини за попередні роки. Розвиток культури і освіти отримані під час панування Австро-Угорської імперії став залежати від нового уряду, який активно взявся за винищення всього того, що нагадувало правління Австрії [2: 285].

Румуни вважали свою етнічну спільноту в краї домінуючою, тому офіційною мовою на Буковині з 1918 до 1939 р. було проголошено румунську. Звеличуючи свою націю, іноземний уряд вдався до "румунізації" буковинського населення.

Іншими словами, румунський уряд намагався знівелювати етнічну ідентифікацію українців, закриваючи українські гімназії, створюючи нові румунські, що руйнувало національну свідомість підкореної нації. Гімназійна освіта страждала від нового окупаційного режиму: рівень освіти серед буковинців значно знизився (більшість українців не відвідували навчальні заклади, вважаючи причиною нерозуміння чужої мови? кількість шкіл зменшилася).

Незважаючи на всі намагання чужоземних урядів знищити українців як націю, їм це не вдалося. Видатні освітяни і науковці допомагали відроджувати національну свідомість українського народу через українську культуру і освіту (О. Попович, С. Смаль-Стоцький, Є. Пігуляк, І. Карбулицький та ін.), їхні імена назавжди залишаться в історії Буковини.

О. Попович – відомий педагог, громадський і політичний діяч. Його діяльність сприяла розвитку української свідомості і культури, адже будучи шкільним інспектором він добився відкриття українських шкіл або їх філій по всій території буковинського краю. Займаючи таку важливу посаду, О. Попович не тільки допомагав відкривати українські школи, а й писав навчальні підручники і словники українською мовою. Маючи вплив на освіту, він поступово проводив процес українізації її ланок. Постать О. Поповича, справжнього патріота і видатного освітянина, варта уваги та шани [10: 98].

Ще однією видатною постаттю на Буковині кінця XIX – початку XX ст. є С. Смаль-Стоцький, педагог і громадсько-політичний діяч [10: 103], який також боровся за відродження українського шкільництва в краї.

Важливо пам'ятати тих людей, які формували систему освіти і залишили значний внесок в історії становлення гімназійної освіти. Знання історичних досягнень відомих діячів є важливим досвідом, який потрібно застосовувати на практиці.

Висновок. На Буковині в період з XIX – початку XX ст. спостерігається тенденція розвитку українського середнього шкільництва (гімназій). Перебуваючи під владою іноземних держав, український народ не покидав надій на незалежність, а тому боровся за визнання своєї нації і рідної мови (як викладової і як окремого предмету). Осмислити всю складність і проблематичність розвитку гімназійної освіти можливо тільки завдяки чинникам, які на неї впливали. Протягом багатьох років буковинський край перебував у складі то одної, то іншої держави, які прагнули поневолити український народ, насаджуючи свою культуру. За час свого панування на Буковині Австрійська імперія досягла значних успіхів в освітній галузі (відкривалися українські гімназії з українською викладовою мовою), зворотній процес спостерігається за панування Румунської держави (закривалися українські гімназії, переслідувались вчителі української мови, інтенсивно проводився процес румунізації освіти).

Отже, аналіз розвитку гімназійної освіти Буковини XIX – I пол. XX ст. відбувався під впливом історичних, політичних, соціально-економічних і соціокультурних чинників, серед яких найважливішими були політичні, оскільки територія буковинського краю перебувала під владою Австро-Угорщини та Румунії. Кожна держава здійснювала свою культурно-освітню політику на Буковині.

Перебуваючи в складі Австро-Угорщини, Буковина стала найбільш розвиненою провінцією, але в 1918 р. ситуація змінилася, з приходом румунської влади.

Перспектива подальших досліджень вбачається нами у вивченні особливостей навчального процесу в гімназіях на Буковині XIX – I пол. XX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шевченко Ф. П. Нариси з історії Північної Буковини / [Шевченко Ф. П., Ботушанський В. М., Компанієць І. І. та ін.]. – К. : Наук. Думка, 1980. – 340 с.
2. Квітковський Д. Буковина її минуле і сучасне / [Квітковський Д., Бриндзан Т., Жуковський А.]. – Париж-Філадельфія-Детройт : Зелена Буковина, 2012. – 965 с.
3. Cornis-Pope M. History of the Literary Cultures of East-Central Europe : Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries, volume 2. / M. Cornis-Pope, J. Neubauer. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2004. – 512 p.
4. Glajar V. The German Legacy in East Central Europe as Recorded in Recent German-Language Literature / V. Glajar. – Columbia : Camden House, 2004. – 185 p.
5. Пенішкевич О. І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок XX ст.) : [монографія] / О. І. Пенішкевич. – Чернівці : Рута, 2002. – 520 с.
6. Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь. Культурно-історичний образок / С. Смаль-Стоцький. – Чернівці, 1897. – 297 с.
7. Нариси історії державної служби в Україні / [Аркуша О. Г., Бородін Є. І., Віднянський С. В., Гай-Нижник П. П. та ін.]. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 536 с.
8. Добржанський О. В. Бажаємо до України! / О. В. Добржанський, В. П. Старик. – Одеса : Маяк, 2008. – 1168 с.
9. Пенішкевич О. І. Зміст і методичне забезпечення шкільної освіти на Буковині (XVIII – початок XX ст.) : [навчальний посібник] / О. І. Пенішкевич. – Чернівці : Рута, 2001. – 219 с.
10. Павлюк О. М. Буковина. Визначні постаті : 1774 – 1918 : [біографічний довідник] / [автор-упор. О. М. Павлюк]. – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – 252 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Shevchenko F. P. Narysy z istorii Pivnichnoyi Bukovyny [Essays on the History of the Northern Bukovina] / [Shevchenko F. P., Botushans'kyi V. M., Kompaniets' I. I. ta in.]. – K. : Nauk. dumka, 1980. – 340 s.
2. Kvitkov's'kyi D. Bukovyna yiyi mynule i suchasne [Bukovyna its Past and Present] / [Kvitkov's'kyi D., Bryndzan T., Zhukov's'kyi A.]. – Paryzh-Filadel'fiya-Detroit : Zelena Bukovyna, 2012. – 965 s.
3. Cornis-Pope M. History of the Literary Cultures of East-Central Europe : Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries, volume 2. / M. Cornis-Pope, J. Neubauer. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2004. – 512 p.
4. Glajar V. The German Legacy in East Central Europe as Recorded in Recent German-Language Literature / V. Glajar. – Columbia : Camden House, 2004. – 185 p.
5. Penishkevych O. I. Rozvytok ukrains'kogo shkil'nytstva na Bukovyni (XVIII – pochatok XX st.) [Development of Ukrainian Schools in Bukovina (the XVIII – the Beginning of the XX Century)] : [monografiia] / O. I. Penishkevych. – Chernivtsi : Ruta, 2002. – 520 s.
6. Smal'-Stots'kyi S. Bukovyn's'ka Rus'. Kul'turno-istorychnyy obrazok [Bukovina Russia. Cultural and Historic Holy Picture] / S. Smal'-Stots'kyi. – Chernivtsi, 1897. – 297 s.
7. Narysy istoriyi derzhavnoyi sluzhby v Ukraini [Essays on the History of the Civil Service in Ukraine] / [Arkusha O. G., Borodin Ye. I., Vidnyans'kyi S. V., Gay-Nyzhnyk P. P. ta in.]. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – 536 s.
8. Dobrzhan's'kyi O. V. Bazhayemo do Ukrainy! [We Wish to Go to Ukraine!] / O. V. Dobrzhan's'kyi, V. P. Staryk. – Odesa : Maiak, 2008. – 1168 s.
9. Penishkevych O. I. Zmist i metodychne zabezpechennya shkil'noyi osvity na Bukovyni (XVIII – pochatok XX st.) [Content and Methodological Support of Schooling in Bukovina (the XVIII – the Beginning of the XX Century)] : [navchal'nyy posibnyk] / O. I. Penishkevych. – Chernivtsi : Ruta, 2001. – 219 s.
10. Pavlyuk O. M. Bukovyna. Vyznachni postati : 1774 – 1918 [Bukovina. Prominent Figures : 1774 – 1918] : [biografichnyy dovidnyk] / [avtor-upor. O. M. Pavlyuk]. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2000. – 252 s.

Матеріал надійшов до редакції 09.10. 2014 р.

Демянчук Е. С. Система факторов развития гимназического обучения на Буковине (XIX – первая половина XX в.).

В статье рассмотрено гимназическое обучение как неотъемлемая составляющая возрождения украинского народа Буковины в период XIX – первой пол. XX ст. Проанализированы труды как отечественных, так и зарубежных ученых (А. Добржанский, Д. Квитковский, А. Павлюк, А. Пенішкевич, М. Корнис-Поуп и др.) о влиянии различных факторов на развитие буковинских гимназий. Развитие образования в гимназиях на Буковине в XIX – первой пол. XX ст. было связано с правлением Австро-Венгерской империи и Румынского королевства. В результате исследования выявлены факторы влияния на становление и развитие буковинских гимназий в период правления этих двух государств. Определены преимущества австрийского влияния на развитие образования в гимназиях на Буковине в

исследуемый период. В статье выделены группы факторов, которые имели значение для развития образования в гимназиях.

Ключевые слова: *австрийская власть, румынская власть, гимназия, гимназическое обучение, Буковина.*

Demianchuk O. S. The System of Factors of the Gymnasium Education Development in Bukovina (the XIX – the First Half of the XX Century).

The research deals with the system of factors which influenced on the gymnasium education development in Bukovina during the XIX – the first half of the XX century. As a result it is stated that the gymnasium was a significant component in the educational system and helped generations to exchange the experience. The scientific methods of analysis, description and comparison have been used in order to single out the factors, which influenced on the gymnasium education in Bukovina. The article contains the information of the works by foreign and native scientists (O. Dobrzahans'kyy, D. Kvitkovs'kyy, O. Pavlyuk, O. Penishkevych, M. Cornis-Pope and others). These works consider the gymnasium education development in Bukovina. The development of Bukovina gymnasiums was connected with the administration of different governments (Austrian and Romanian). The influence of various factors on the formation and development of Bukovina gymnasiums during the stated period is influenced. The article defines advantages of the Austrian influence and some negative moments of the Romanian influence on the development of the gymnasium education in Bukovina. Factors which influenced on the formation and development of the secondary education in Bukovina region are specified into several groups.

Key words: *Austrian regime, Romanian regime, gymnasium, gymnasium education, Bukovina.*